

L'Arxiu Municipal de Mataró

Al mateix temps que es pensà en instal·lar d'una manera digna les ares romanes i altres objectes que poden constituir a Mataró el nucli d'un museu local interessant, es decidí fer el mateix amb els fons antics de l'arxiu municipal, els quals encara que inferiors als que es guarden en les velles ciutats històriques, oferien un cert interès. Provisionalment es pensà en formar quatre seccions: Documentació anterior al segle XVIII, segles XVIII i XIX, premsa mataronina i impresos antics i moderns d'interès comarcal que es trobaven dispersats per l'arxiu.

Per a donar una idea de l'estat d'aquest n'hi ha prou amb dir que era impossible entrar en la sala que ocupava en el segon pis de la Casa de la Ciutat, talment apareixia plena dels objectes més insospitables i variats, tan propis d'un arxiu com les escombres velles i les rateres.

Després d'efectuar un primer desembaràs d'aquestes excrescències, es procedí a donar un xic d'ordre a la documentació del segle XX, caòticament apilada i tot seguit hom començà a transferir lligalls dels segles XVIII i XIX a la casa destinada a Arxiu i Museu, com s'ha dit en altre lloc, situada a poques passes de la casa Ajuntament. Mentre es procedia a aquesta tasca i es deixaven els lligalls en unes sales que havien d'ésser poc alterades per les obres de restauració de l'edifici, es procedí a catalogar la més desordenada de les seccions, la de premsa local, que afortunadament un cop feta la laboriosa tasca de col·leccionament, restà força completa, com es pot veure en les paperetes redactades.

Determinades resistències passives que l'esforç i bona voluntat decidida dels senyors Capell i Marfà lograren finalment vèncer, retardà el començ de les obres i en el moment en què aquestes anaven a ésser iniciades vingué el canvi de règim i amb ell un nou municipi que es desinteressà de la qüestió. Llastimosament la documentació quedà dividida entre els dos edificis i la dipositada en la casa destinada a Museu amb tots els inconvenients de guardar-se en un local no habitat per persones, però poblat de rates, just a l'hora que aquestes anaven a ésser desallotjades per les obres de restauració.

Entre els projectes que es pensaven desenvolupar dintre de l'Arxiu cal esmentar l'aplec de documents d'altres fons locals, especialment l'Arxiu notarial, força interessant. Paral·lelament s'hauria creat un arxiu gràfic de la comarca i s'havien rebut ofertes de bons ciutadans mataronins que pensaven dipositar objectes i documents en la novella institució. És d'esperar i desitjar que aquests propòsits lloables siguin represos aviat. — S.-R.

La restauració de les butlles en papyrus conservades als arxius catalans i llur publicació

Es coneguda la riquesa dels nostres arxius eclesiàstics, però cal remarcar sobre tot que en ells es guarda un conjunt de butlles en papyrus, important pel contingut i pel nombre, si hom té en compte l'escassetat d'aquests tresors. Llur existència ja havia estat posada en relleu per diferents investigadors a començar pel Marquès de Llió en el primer volum de l'Acadèmia de Bones Lletres, però el primer que va estudiar a fons els nostres papyrus fou l'eminent paleògraf senyor Agustí Millares Carlo, professor a la Universitat de Madrid, en la seva tesi doctoral *Documentos pontificios en papiro de archivos catalanes* (Madrid, 1918). Aquest notable estudi paleogràfic i diplomàtic, no va poder ésser completat malgrat els bons desitjos de l'autor — li mancaren els mitjans i la protecció deguda — amb una segona part, que hauria contingut la reproducció en facsímils dels documents estudiats. (Vegeu la recensió d'aquesta obra en ANUARI MCMXV-XX, pàgina 867.) L'any 1925 el professor Paul Kehr, Director general dels arxius de Prússia, va venir a la Península per tal de preparar la publicació de la *Hispania Pontificia*, tal com havia fet amb obres similars sobre l'Alemanya i Itàlia pontificies. Fruit de les seves recerques, auxiliades per la seva gran experiència en l'estudi diplomàtic i històric dels documents pontificis, foren diverses publicacions que constitueixen l'aportació més forta i més nova que feta a la nostra història eclesiàstica de fa molts anys. D'aquests treballs, almenys de la major part, la nostra crítica s'ha fet ressò, àdhuc algun ha estat traduït al català (vegeu l'ANUARI MCMXXI-XXVI i l'actual). Tanmateix ens cal ací indicar l'estudi del Professor Kehr sobre *Die ältesten Papsturkunden Spaniens* (Berlín, 1926) publicat en els volums de *Abhandlungen der preussischen Akademie der*

Wissenschaften, Phil.-Hist. Klasse. El magnífic treball del professor alemany conté facsimils de tots els nostres papirus ultra llur estudi i transcripció.

Efecte del llibre de P. Kehr i d'haver aquest interessat al Papa Pius XI i a la direcció de la Biblioteca Vaticana, els papirus catalans s'han pogut salvar de l'obra devastadora del temps que amenaçava amb una destrucció més o menys llunyana. Prèvia proposició de la Santa Seu transmesa al govern espanyol, aquest va accedir a enviar a Roma en 1927 els deu papirus per a ésser restaurats, a despeses de la Santa Seu mateixa, en la magnífica instal·lació que la Biblioteca i Arxius pontificis posseeixen per a aquest gènere de treballs. El Director de la Biblioteca de Catalunya va ésser l'encarregat d'embalar les magnífiques peces i el Director de l'Arxiu Nacional de Madrid el comissionat de posar-les en mans de Mons. Giovanni Mercati, prefecte de la Vaticana. Sota l'experta direcció de l'especialista alemany Dr. Ibscher, cridat de Berlín a Roma, el personal apte i curós del laboratori del Vaticà féu una obra maravellosa de difícil restauració que tots hem d'agrair. No podem oblidar tampoc en la nostra reconeixença la intervenció eficaç del Prof. Kehr, de S. E. el Cardenal Ehrle i alts dignataris de la Vaticana, i l'august mecenatge del Sant Pare Pius XI. Els papirus van ésser fora de maig 1927 a juliol 1928.

No són pas únicament els papirus que es conserven als nostres arxius els que han estat fins avui restaurats a la Biblioteca Vaticana: ultra els deu catalans, cal comptar-ne tres d'Itàlia i dos d'Alemanya, total 15 (manquen ara els que es conserven a França en quantitat d'altra quinzena, de la qual dos són procedents de terres catalanes). D'aquells quinze primers s'ha fet una edició monumental també deguda a la munificència de Pius XI. És la següent: *Pontificum romanorum diplomata papyracea quae supersunt in tabulariis Hispaniae Italiae Germaniae, phototypice expressa iussu Pii PP. XI consilio et opera procuratorum Bybliothecae Apostolicae Vaticanae*. Roma, MDCCCXXVIII.

En aquesta edició és donada la reproducció en facsimils a tamany natural dels quinze papirus susdits. És explicable que la restauració hagi permès esmenar i, millor, completar lectures fetes abans d'ella, i això succeeix amb el text que n'havia donat Paul Kehr, text tanmateix substancialment definitiu. El Dr. J. Rius, que ha col·laborat amb el mateix Professor Kehr en els treballs de la *Hispania Pontificia*, ha fet una útil recensió de l'obra monumental de reproducció feta pel Vaticà, en la qual assenyala les diferències amb el text de Kehr i algunes rectificacions a fer. (Estudis Universitaris Catalans, XV, 1930, pàgs. 369-372). — A.-M.

La qüestió de la nacionalitat de Colom

A les acaballes de l'any 1926, el senyor Lluís Ulloa, historiador peruà, ex-director de la Biblioteca Nacional de Lima i membre corresponent de l'Acadèmia de la Història de Madrid, va donar una conferència a la societat d'Americanistes de París: fou el punt de partença en el llançament a la publicitat de la seva tesi sobre l'origen català de Cristòfor Colom. El corresponçal de l'*Heraldo de Madrid* va publicar una nota de recensió; aquesta nota va suscitar una carta del senyor Ulloa (datada el 19 abril 1927) que hi aparegué sota el títol: «El historiador americano señor Ulloa sostiene que Colón era español, pero no de Galicia, sino de Cataluña». El senyor Domènec de Bellmunt, corresponçal del diari barceloní *La Publicitat*, va entrevistar el senyor Ulloa. Des d'aquell moment la tesi de la catalanitat del descobridor d'Amèrica adquirí una gran ressonància.

Aquests començaments de caràcter periodístic foren, com ha hagut de constatar més d'una vegada el senyor Ulloa, notablement nocius per al desenrotllament seriós de la seva tesi. Tothom es llançà a dir-hi la seva. Erudits locals, falsos erudits, diletants sense preparació van voltar la nova tesi d'una atmosfera d'improvisació i de fantasièig que li llevà molta d'autoritat. Era, per altra banda, el període dictatorial: aquella tesi que convertia el descobridor d'Amèrica de genovès en català fou un esdeveniment en què l'ànsia de vindicació patriòtica catalana ja fer presa amb fruïció i conegué dies de popularitat extraordinària. El senyor Ulloa fou invitat a donar una conferència a l'Ateneu Barcelonès: fou un èxit. Tot seguit l'editor «Maisonneuve frères» de París va llançar un llibre del senyor Ulloa. Aquesta precipitació fou, des d'un punt de vista científic, un altre mal per a la nova tesi. El llibre aparegué: *Cristòfor Colom fou català. La veritable gènesi del descobriment*, traducció i biografia de l'autor per Domènec de Bellmunt, Barcelona, 1927. Quan hom compara aquest llibre amb les obres del senyor Ulloa publicades després, no pot menys de constatar que la viabilitat de la tesi hauria guanyat amb un quant